

ZDENKO TURKOVIĆ – KUTJEVSKI

Život i rad znamenitog hrvatskog ampelografa povodom 110. godišnjice rođenja

L. Hrček

Zdenko Turković rođen je 12. 6. 1892. godine u Kutjevu, središtu slavonskog vinogradarstva, kao potomak znane plemićke obitelji Turković.

Gimnaziju je završio u Zagrebu, a studij prava u Zagrebu i Beču. Za pisanje ovog članka o životu i radu Zdenka Turkovića odlučio sam se zbog našeg dugotrajnog poznavanja i uske povezanosti, sve do njegove smrti (30. 9. 1968. god.).

O problemima vinogradarske struke često smo se dopisivali i mnogo puta susretali. Dokaz o tome je i to, da je meni osobno poslao 33 svoja stručna rada objavljena u mnogim domaćim i stranim stručnim časopisima. Poslije Drugog svjetskog rata objavio je oko 110 radova, a 10 radova u razdoblju od 1930. do 1944. god.

Rado je dolazio u Sloveniju, najradije u Rogašku slatinu, jer se ondje želio odmarati.

Zanimljiva je činjenica, da nikada u svojem bogatom publicističkom radu nije spominjao svoje plemićko podrijetlo. Zato ću ispričati jednu anegdodu.

Na njemačkom nacionalnom kongresu u Heilbronnu predsjednik Lübcke pozdravio je goste i g. Turkovića oslovio s barunom, zbog čega je nastao žamor među prisutnima. Naime, Z. Turković je bio službeni delegat «komunističke Jugoslavije». Kada smo mu to s prof. Miranom Veselićem spomenuli jednostavno je odgovorio: «Čujete! Ja nisam nikakav agronom, inženjer ili profesor pa nek budem barun, jer taj naslov nisam dao sam, nego ga je dobio moj otac od Franje Josipa».

U knjizi «Sedam stoljeća dobra Kutjevo» koju je završio tek nekoliko mjeseci prije smrti opisao je uspone, zastoje i katastrofe «Dobra Kutjevo» u 713 godina (od 1232. do 1945. god.). Vlasnici su se mijenjali ovim redom:

1. Red Cistercita od 1232. do 1536.
2. Turska vlast od 1536. do 1686.
3. Zagrebački kanonik i opat Ivan Josip Babić od 1689. do 1698.
4. Red Jezuita od 1698. do 1773.
5. Naukovna zaklada od 1773. do 1882.
6. Obitelj Turković od 1882. do 1945.

Posjed je kupio Vjenceslav Turkovć (djed Zdenka Turkovića) koji je tada živio u Karlovcu, a naslijedio ga je sin Milan, Zdenkov otac, a potomji je preuzeo posjed 1925. godine.

Već od rane mladosti pod vještim je i pametnim vodstvom oca Milana mnogo naučio o praktičnom vinogradarstvu. Od kraja prvog svjetskog rata pomagao je ocu, da bi 1925. godine preuzeo upravljanje i samostalno vodio veleposjed do 1945. godine kada je nacionaliziran.

Barem naizgled to je mirno podnio, za razliku od svoje žene Grete koja je po rodu bila Njemica (rođena Pescider). Jednom prilikom mi je rekao: «sada imam u posjedu sve hrvatske vinograde». Naime, dobio je mjesto Predstojnika Zavoda za vinogradarstvo u Institutu za voćarstvo, vinogradarstvo i vinarstvo u Zagrebu. Tadašnja vlast mu je bila zahvalna za nesebičan stručni i znanstveni rad na dobrobit hrvatskog vinogradarstva.

Jednom su mu ponudili da mu vrate 10 ha vinograda pa je to odbio. Po odlasku u mirovinu Hrvatski Sabor mu je priznao puni radni staž, iako je radio u Zavodu samo 19 godina.

Posjed Kutjevo je nacionalizacijom dospio u sastav Poljoprivredno-prehrambenog kombinata Kutjevo, koji je uspješno nastavio Turkovićev rad, što dokazuju medalje na mnogim domaćim i međunarodnim izložbama i sajmovima. Na posjedu su i studenti zagrebačkog Agronomskog fakulteta obavljali terenske vježbe, pripremali magisterije i doktorate. No, vratimo se u doba kada je posjedom upravljao g. Zdenko Turković. Zahvaljujući poznanstvima širom svijeta posjed je od 2 900 ha bio uzorno obnovljen, možemo reći po svjetskim mjerilima. Proputovao je Europu, Aziju, Afriku i Ameriku, proćuvao je njihovu problematiku i time bogatio svoje stručno znanje. Tako stečeno znanje prenosio je u domaću i vinogradarsku praksu.

Neposredno prije nego što ga je bolest prikovala uz krevet pozvao me je, da zajedno posjetimo Tursku.

Njegov znanstveni i stručni rad obuhvaćao je sljedeće smjerove: podrijetlo vinove loze, ampelografska proučavanja, tehnologija uzgoja (uzgojni oblici i rezidba), ekonomičnost uzgoja i drugo.

Početak njegovog rada podudara se drugom obnovom vinograda gdje ima zasluge za uvođenje odgovarajućih podloga za europsku lozu. Pored toga zaslužan je za različite načine odabiranja reprodukcijuskog materijala kod vodećih sorti. Tako se mogu spomenuti kutjevačke (turkovićeve) selekcije Graševine, a posebno Burgundca bijelog. Naime, Kutjevačka selekcija ove sorte krenula je u sva vinogorja bivše države, a da se nije znalo da je Z. Turković već tada iz populacije izdvojio Chardonnay bijeli, kojeg je naslikala njegova žena Greta. Da je to tako dokaz je Ampelografski atlas u kojem ispod, sada očito, Chardonnaya stoji potpisano Burgundac bijeli.

Zdenko Turković je u svojim istraživanjima posebnu pozornost posvetio vrsti *Vitis silvestris*. Ta istraživanja su počela 1952. godine u Hercegovini i pored mnogih drugih pitanja prije svega bilo mu je važno podrijetlo vinove loze. *Vitis vinifera* v. *Sativa*. Ta proučavanja su pod njegovim vodstvom uključila nekoliko instituta u inozemstvu: Conegliano (Italija), Wadenswil (Švicarska), Colmar (Francuska) Freiburg (Njemačka) i Klosterneuburg (Austrija): Uz to su bile uspostavljene veze sa stručnjacima u Sovjetskom savezu (prof. Negrulj), u Afganistanu (prof. Neubauer) i Kawabi i mnogim drugima. U tim istraživanjima je ustanovljeno, da *Vitis sativa* vodi porijeklo od *Vitis silvestris*.

Sigurno je, da pored više od stotinu radova, njegov glavni rad predstavlja Ampelografski atlas (prvi dio izdan 1953. god. i drugi 1962. god.). To je jedinstveni rad te vrste na svijetu za kojeg su on i njegova supruga Greta, te suradnici dobili visoko Francusko odlikovanje «Diplôme d'Honneur de l'Office International de la Vigne et du Vin» u Parizu, 1957. godine.

Potrebno je, da se pored njegovog stručnog rada spomenu i njegove funkcije, zaduženja i priznanja koja je primio.

Od godine 1927. do 1940. bio je predsjednik Hrvatskih vinogradara i voćara u Zagrebu. To je razdoblje bilo posebno uspješno u radu na unapređenju vinogradarstva, vinarstva i voćarstva, kod čega je došla do punog izražaja međusobna suradnja stručnjaka i uzgajivača.

Od 1933. do 1940. god. istovremeno je bio predsjednik gospodarskog društva u Zagrebu kao i predsjednik stručnog odbora za degustaciju vina kod tadašnje Enološke stanice u Zagrebu. Organizirao je i izložbe voća i vina.

Neposredno pred početak drugog svjetskog rata postao je član OIV u Parizu. I poslije rata je bio službeni delegat Jugoslavije u toj međunarodnoj organizaciji.

Od 1947. godine bio je šef odjela za vinogradarstvo na Institutu za voćarstvo, vinogradarstvo i vinarstvo, Poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu.

Na tom položaju je odigrao posebnu ulogu u razvoju vinogradarstva u kontinentalnoj Hrvatskoj. Radio je na stručno savjetodavnom i znanstvenom području. Već 1947. godine je uvodio povišene uzgojne oblike za vinovu lozu na većim površinama. Kao dobar prijatelj g. Lenza Mozera preveo je njegovu knjigu «Weinbau einmal anders» koja je izdana u Zagrebu 1957. godine pod naslovom «Vinogradarstvo u novom obliku». Bavio se znanstvenim proučavanjima vinskih i stolnih sorti vinove loze, a posebno ampelografskim metodama istraživanja.

Talijanska «Academia della vite e del vino» imenovala ga je 1953. godine dopisnim članom. Godine 1955. izabran je za suradnika Jugoslavenske (danas Hrvatske) akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Godine 1962. priznat je njegov dugotrajni stručni i znanstveni rad, te je dobio od Poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu titulu znanstvenog savjetnika.

Ni poslije odlaska u mirovinu nije zastao njegov stručni posao. U to vrijeme je posebno bio aktivan kao savjetnik u «Centru za primjenu znanosti u poljoprivredi SR Hrvatske» u Zagrebu.

Od rane mladosti pa do zadnjih dana života ime Zdenka Turkovića bilo je povezano s vinogradarskom strukom i poznato, ne samo u domovini nego širom svijeta. Evo i popisa njegovih najznačajnijih edicija:

1. TURKOVIĆ, Z., 1937: Vlastelinstvo Kutjevo, Zagreb
2. TURKOVIĆ, Z., 1939: Statističko knjigovodstvo u vinogradarstvu, podrumarstvu i voćarstvu vlastelinstva Turković Kutjevo, Zagreb
3. TURKOVIĆ, Z., 1939: Lozni rasadnici i mladi nasadi, Zagreb
4. TURKOVIĆ, Z., 1944: Rezanje vinove loze, Zagreb
5. TURKOVIĆ, Z., 1947: Upute za ampelografska istraživanja, Institut VVV, Zagreb
6. TURKOVIĆ, Z., 1947: Upute za selekciju vinove loze, Institut VVV, Zagreb
7. TURKOVIĆ, Z., 1950: Suvremeni uzgoj vinove loze, PNZ, Zagreb
8. TURKOVIĆ, Z., 1950: Gospodarska vrijednost sorata vinove loze, PNZ, Zagreb

9. TURKOVIĆ, Z., 1951: Podloge vinove loze, Zagreb
10. TURKOVIĆ, Z., 1957: Kultura vinograda, PNZ, Zagreb
11. TURKOVIĆ, Z., 1953: Ampelografski atlas, I dio, Zagreb
12. TURKOVIĆ, Z., 1962: Ampelografski atlas, II dio, Zagreb
13. TURKOVIĆ, Z., 1969: Sedam stoljeća dobra Kutjevo, «Agronomski glasnik», Zagreb (posthumno).
14. TURKOVIĆ, Z., 1982: Sto godina vinogradarstva Hrvatske, Zagreb (posthumno)

Osim navedenog, objavio je preko stotinu stručnih i znanstvenih radova, aktualnih rasprava i uputa u stranoj i domaćoj periodici i prigodnim publikacijama.

Eto, ovim člankom želio sam, barem ukratko, dati pregled života i bibliografije Zdenka Turkovića, čovjeka nadprosječne radne energije, koji je dao dragocjen doprinos vinogradarskoj struci kojoj je posvetio najveći dio svog života.

Adresa autora - Author`s address:

Dr. sc. Lojze Hrček
Umirovljeni sveučilišni profesor
Biotehnički fakultet u Ljubljani

Primljeno: 10. 08. 2002.